

Codice del candidato:

Državni izpitni center

M 1 5 1 2 0 1 1 1

SESSIONE PRIMAVERILE

SLOVENO COME LINGUA SECONDA

Prova d'esame 1

- A) Comprensione del testo
- B) Conoscenza e uso della lingua

Sabato, 13 giugno 2015 / 60 minuti (20 + 40)

*Al candidato è consentito l'uso della penna stilografica o della penna a sfera.
Il candidato riceve una scheda di valutazione e un allegato staccabile contenente il testo oggetto della prova.*

MATURITÀ GENERALE

INDICAZIONI PER IL CANDIDATO

Leggete con attenzione le seguenti indicazioni.

Non aprite la prova d'esame e non iniziate a svolgerla prima del via dell'insegnante preposto.

Incollate o scrivete il vostro numero di codice negli spazi appositi su questa pagina in alto a destra e sulla scheda di valutazione.

La prova d'esame si compone di due parti, denominate A e B. Il tempo a disposizione per l'esecuzione dell'intera prova è di 60 minuti: vi consigliamo di dedicare 20 minuti alla risoluzione della parte A, e 40 minuti a quella della parte B.

La prova d'esame contiene 10 quesiti per la parte A e 15 quesiti per la parte B. Potete conseguire fino a un massimo di 20 punti nella parte A e 50 punti nella parte B, per un totale di 70 punti. Il punteggio conseguibile in ciascun quesito viene di volta in volta espressamente indicato.

Scrivete le vostre risposte negli spazi appositamente previsti **all'interno della prova** utilizzando la penna stilografica o la penna a sfera. Scrivete in corsivo, in modo leggibile e corretto ortograficamente: in caso di errore, tracciate un segno sulla risposta scorretta e scrivete accanto ad essa quella corretta. Alle risposte e alle correzioni scritte in modo illeggibile verranno assegnati 0 punti.

Abbiate fiducia in voi stessi e nelle vostre capacità. Vi auguriamo buon lavoro.

La prova si compone di 12 pagine, di cui 1 bianca.

M 1 5 1 2 0 1 1 1 0 3

Priloga z izhodiščnim besedilom

Dolga pot do priročnosti in hitrosti

Termometer v medicini *Znanstveniki so najprej izumljali termometre brez lestvice*

V domači lekarni vsakega gospodinjstva je termometer za merjenje telesne temperature. Zdi se, da je ta ne prav velika naprava v uporabi že od davnih časov, prav tako pa tudi navada merjenja telesne temperature, če sumimo, da smo sami ali kdo od naših bližnjih bolni.

MILAN ILIĆ

Medicinski termometer pa ima v resnici razmeroma kratko zgodovino. Natančno medicinsko merjenje telesne temperature, takšno, kakršno je v navadi danes, se je začelo pred 150 leti, v drugi polovici 19. stoletja.

Termometri merijo temperaturo s snovmi, ki se krčijo ali širijo, glede na temperaturo, ki so ji izpostavljeni. V analognih termometrih z živim srebrom ali alkoholom se tekočina v stekleni posodi dviguje ali spušča. Temperaturo odčitavamo na lestvici, ki je v našem okolju v stopinjah Celzija; v ZDA uporabljajo Fahrenheitovo lestvico, Kelvinovo lestvico pa uporabljajo za merjenje temperature v znanosti.

Galileo Galilei in prvi vodni termoskop

Preden so izumili sodobni termometer, so izumitelji in znanstveniki izumljali različne vrste termoskopov, termometrov brez lestvice. Termoskopi so samo nakazovali smer, ki je kazala, ali tisto, kar se meri, postaja hladnejše ali toplejše. Niso pa prikazovali točne temperature v stopinjah.

Leta 1593, pred 420 leti, je Galileo Galilei izdelal preprost vodni termoskop, ki so ga poimenovali Galilejev termometer. V steklenem

Leta 2014 bo minilo pol stoletja od izuma termometra, ki telesno temperaturo izmeri v ušesnem kanalu. FOTO JURE ERŽEN

cilindru, napolnjenem s tekočino, potopljene plavajo steklene kroglice; tudi te so napolnjene s tekočino, ki pa je drugačne gostote. Tekočina v cilindru se odziva na spremembe temperature, spreminja svojo gostoto, zato se kroglice v njej dvigajo in spuščajo. Temperaturo pokaže kroglica, ki je v tekočini najnižje (na vsaki kroglici je napisana raven temperature).

Galilejev termometer se dobro prodaja tudi danes, a le kot sobna dekoracija, ne pa kot natančen instrument. Nenatančnost je motila tudi Galilejeve sodobnike.

Lani je minilo 400 let, odkar je Santorio Santorio, profesor iz Padove, izdelal prvi termometer z numerično lestvico. Santorio je bil oče kvantitativnih meritev v medicini, izumil je tudi prvo napravo za merjenje utripa. Njegov termometer, ki ga je izumil leta 1612, pa ni bil natančen. Namenjen je bil za merjenje telesne temperature, a je bil velik in neroden in tudi čas merjenja je bil predolg.

Tudi prvi termometer s tekočino v zaprtem steklenem cilindru ni bil veliko bolj natančen. Leta 1654 ga je izumil Ferdinand II., veliki vojvoda Toskane. Tudi ta termometer ni imel standardizirane lestvice.

Prelomnica pred tristo leti

Prihodnje leto bo minilo tristo let, odkar je leta 1714 Daniel Gabriel Fahrenheit izdelal prvi sodobni termometer z živim srebrom in standardizirano lestvico.

Deset let pozneje, leta 1724, je uvedel standard za merjenje temperature, lestvico, ki se zdaj imenuje Fahrenheitova. Točki ledišča in vrelišča je razdelil na 180 točk. Pri tem je točka 32 (32 stopinj Fahrenheita) točka, pri kateri se voda spreminja v led, točka 212 (212 stopinj Fahrenheita) pa točka, pri kateri se voda spreminja v paro. Točka nič je na Fahrenheitovi lestvici tista, ki jo ima mešanica z enakim razmerjem vode, leda in soli.

OBRNITE LIST.

Leta 1742 je švedski astronom Anders Celsius izdelal drugačno temperaturno lestvico, razdeljeno na sto točk, od točke zmrzovanja (0 stopinj) do točke vrelišča (100 stopinj) čiste vode pod tlakom zraka na ravni morja. Veliko stoletij pozneje, leta 1848, je lord Kelvin na podlagi osnovnih zakonov termodinamike izdelal lestvico absolutne temperature. Na Kelvinovi lestvici je ničla na najnižji mogoči temperaturi, na absolutni ničli (približno $-273,15$ stopinje Celzija).

Angleški zdravnik dr. Thomas Clifford Allbutt se je v šestdesetih letih 19. stoletja odločil, da bo izdelal termometer, primeren za vsakdanjo zdravniško rabo, da mu bo zmanjšal velikost in povečal hitrost. Zelo jasno je znano dejstvo, da so pri zdravem človeku v različnih razmerah meje spreminjanja telesne temperature zelo ozke in da je na podlagi tega spoznanja mogoča medicinska termometrija, lahko beremo v Allbuttovem spisu na to temo v

Britansko-inozemskem medicinsko-kirurškem pregledu, v številki tega časopisa iz julija 1870.

INFO

Od živosrebrnega do digitalnega

Danes je klasični termometer z živim srebrom, s kakršnim so nam matere merile temperaturo v otroštvu, prepovedan – ker je živo srebro strupeno. Klasičen analogni termometer pa vse bolj nadomešča digitalni, ki temperaturo izmeri v trenutku.

Pet minut in 15 centimetrov manj

Nekaj let prej, leta 1866, je Allbutt izboljšal značilnosti medicinskega termometra. Izdelal je klinično ustrezen instrument, ki mu je dolžino skrajšal za približno 15 centimetrov, čas merjenja človekove telesne temperature pa skrajšal na pet minut.

Takoj nato je tovarna v Leedsu, mestu, kjer je Allbutt dve desetletji delal kot zdravnik, hitro začela izdelovati Allbuttove

termometre. Z njimi so zdravniki lahko spremljali gibanje povišane temperature pacientov. Zato se je raba teh instrumentov hitro povečala tako v Veliki Britaniji kot tudi v številnih drugih državah. Allbuttov termometer je ostal več kot stoletje skoraj nespremenjen. Z njim so temperaturo merili v ustih (oralno), v črevesu (rektalno) ali pod pazduho (auksiliarno).

Prihodnje leto pa bo minilo pol stoletja od izuma termometra, s katerim se temperatura meri v ušesnem kanalu. Njegov izumitelj je bil dr. Theodor Benzinger, po rodu iz Nemčije, ki je bil prvi nacistični zdravnik, po drugi svetovni vojni pa je delal v vojaško-pomorskem inštitutu za medicinske raziskave v ZDA. Benzinger je spoznal, da je temperaturo najboljše meriti v ušesu, ker je temperatura v ušesnem kanalu zaradi prepleta krvnih žil najbolj povezana s centrom za temperaturo v možganih, ki je v hipotalamusu.

(Vir: Milan Ilić: Dolga pot do priročnosti in hitrosti. Delo, 20. avgust 2013.)

A) BRALNO RAZUMEVANJE

Natančno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Kaj je termometer in kako deluje?

(2 točki)

2. Pojasnite, zakaj termoskopi niso bili primerni za merjenje telesne temperature.

(2 točki)

3. Kdo in kdaj je izumil prvi termometer?

(2 točki)

4. Navedite vsaj dva za medicino pomembna izuma profesorja Santoria Santoria.

(2 točki)

5. Razložite, kaj prelomnega se je zgodilo pri izdelavi termometrov pred tristo leti.

(2 točki)

6. Dopolnite preglednico z manjkajočimi podatki o poteku razvoja naprave za merjenje telesne temperature.

Čas	Izumitelj	Izum
1654	_____	_____
		Lestvica od 0 do 100 ° čiste vode pod tlakom zraka na ravni morja
1848	_____	_____
		Termometer za vsakdanjo zdravniško rabo
	Benzinger	_____

(3 točke)

7. Kaj ponazarja priložena fotografija in s katerim odstavkom izhodiščnega besedila se povezuje?

(2 točki)

8. Zakaj je po mnenju dr. Theodorja Benzingerja telesno temperaturo najbolje meriti v ušesu?

(2 točki)

9. Kaj je omogočilo širšo proizvodnjo in s tem množično uporabo termometrov?

(2 točki)

10. Kakšen je namen tega besedila?

- A Oglaševanje termometrov.
- B Obveščanje o tem, kako delujejo termometri.
- C Navodilo o uporabi termometrov.
- Č Predstavitev zgodovine razvoja termometrov.
- D Opozorjanje o nevarnosti uporabe termometrov.

(1 točka)

B) POZNAVANJE IN RABA JEZIKA

1. Preberite naslednjo poved.

Termometri merijo temperaturo s snovmi, ki se krčijo ali širijo, glede na temperaturo, ki so ji izpostavljeni.

- 1.1. Ugotovite, ali je v naslednji povedi pravilna raba vejic. Obkrožite DA ali NE.

DA

NE

(1)

- 1.2. Svoj odgovor utemeljite z grafičnim prikazom stavčne zgradbe (S-strukturo) povedi.

Stavčna zgradba (S-struktura)

(3)

- 1.3. Zgornja poved ni najbolj jasna. Ali bi bila poved pravilnejša, če bi avtor napisal namesto izpostavljeni izpostavljene?

DA

NE

(1)

- 1.4. Utemeljitev: _____
(1)
(6 točk)

2. V skladu z izhodiščnim besedilom smiselno dopolnite naslednje povedi z ustreznimi odvisniki.

V Galilejevem termometru se potopljene steklene kroglice spuščajo ali dvigajo, ko _____
_____.

Prednost digitalnega termometra je v tem, da _____.

Živo srebro je strupeno, zato _____.

Allbuttov termometer je bil boljši od ostalih, saj _____.

(4 točke)

3. Razširite naslednjo enostavno poved v dvostavno tako, da boste podčrtani del preoblikovali v odvisnik. Preoblikovano poved zapišite na črto.

Santorio Santorio je prvi izumil napravo za merjenje srčnega utripa.

(2 točki)

4. Naslednjim prevzetim besedam v levem stolpcu pripišite ustrezne slovenske sopomenke iz desnega stolpca.

___ cilinder	1 okras
___ numeričen	2 toplomer
___ standardiziran	3 s predpisom določen, enoten
___ dekoracija	4 steklen valj
___ termometer	5 številčen, številski
	6 natančna priprava

(3 točke)

5. V preglednico dopišite besede, ki bodo v zahtevanem pomenskem razmerju z danimi besedami.

Beseda	Pomensko razmerje	Beseda
izboljšati	protipomenka	_____
zdravnik	nadpomenka	_____
pacient	sopomenka	_____
temperaturna lestvica	podpomenka	_____

(4 točke)

6. V povedi podčrtano slogovno zaznamovano besedo zamenjajte z nezaznamovano in poved zapišite še enkrat v celoti.

Santorio Santorio je bil oče kvantitativnih meritev.

(1 točka)

7. Postavite samostalnike v oklepajih v ustrezno obliko.

Pri majhnih _____ (otrok) merimo povišano temperaturo v _____ (uho).

_____ (Temperaturo) ni priporočljivo meriti z _____

_____ (živosrebrni termometer).

(4 točke)

8. Števnike v povedi zapišite s črkami.

Merjenje telesne temperature se je začelo pred _____ (150) leti v

drugi polovici _____ (19. stoletja), in sicer leta _____

_____ (1866).

(3 točke)

9. Dopolnite preglednico, tako da iz danih lastnih imen tvorite poimenovanja za prebivalce in vrstne pridevnike. Pazite na rabo velike začetnice.

Lastno ime	Poimenovanje za prebivalce	Vrstni pridevnik
Padova	_____	_____
Toskana	_____	_____
Nemčija	_____	_____
Koper	_____	_____

(4 točke)

10. Na predvidena mesta zapišite po en primer za zahtevane besedne vrste iz iste besedne družine.

Glagol	Pridevnik	Samostalnik
_____	_____	raziskava
_____	najnižji	_____
spreminjati	_____	_____

(3 točke)

11. Glagolu v povedi *Tekočina v cilindru se odziva na spremembo temperature* določite glagolski vid in tvorite poved, v kateri boste uporabili njegov vidski par. Razložite pomensko razliko med povedma.

11.1. Izpis glagola:

Glagolski vid:

_____ (1)

11.2. Tvorba povedi:

_____ (1)

11.3. Pomenska razlika med povedma:

 _____ (1)
 (3 točke)

12. Zapišite manjkajoče oblike za pridevnike.

Osnovnik	Primernik	Presežnik
dolg	_____	_____
natančen	_____	_____
preprost	_____	_____

(3 točke)

13. Preberite naslednji slovarski sestavek in dopolnite besedilo z ustrezno razlago.

ničla -e ž (i) **1.** številka nič: pripisati ničlo; število s tremi ničlami na koncu **2.** izhodiščna vrednost na (merilni) lestvici med pozitivnim in negativnim; nič: danes je temperatura pri ničli; pog.: deset stopinj nad ničlo *plus deset stopinj*; deset stopinj pod ničlo *minus deset stopinj* **3.** ekspr. *nepomemben, nesposoben človek*: vsaka ničla mi pa tudi ne bo ukazovala; v primeri z njim sem ničla; on je družbena, moralna ničla; on je človek, poštenjak, vi ste pa popolne ničle; glede športa sem prava ničla *nestrokovnjak* • ekspr. napredek je enak ničli *napredka ni* ♦ fiz. absolutna ničla *najnižja možna temperatura*; mat. ničla polinoma *vrednost neodvisne spremenljivke, pri kateri je polinom enak nič*

13.1. Besedo ničla je avtor besedila uporabil v pomenu _____

(1)

13.2. Beseda je slogovno zaznamovana v _____ pomenu, in sicer pomeni

(1)

13.3. Razlago besedne zveze absolutna ničla najdemo v _____ gnezdu in
pomeni _____.
(1)
(3 točke)

14. Zapišite ustrezne predložne zveze za izražanje prostorskih razmerij.

	Kje?	Od kod?	Kam?
možgani	_____	_____	_____
usta	_____	_____	_____
lestvica	_____	_____	_____

(3 točke)

15. V povedih popravite besedni red naslonk. Oštevilčite pravilno zaporedje.

Včeraj sem kupila digitalni termometer, a ga sem pozabila na avtobusu.

To opazila sem šele danes, ko sem hotela ga preizkusiti, kako deluje.

Podobno mi se je zgodilo že lani s telefonom. Si želim le, da mi se bi kaj takega dogajalo čim manjkrat, saj me bo sicer moja razstresenost v življenju preveč stala.

(4 točke)

Pagina bianca